

TEMPO NAPADA U SAVREMENIM OPERACIJAMA

Na stranicama ovog časopisa vođena je plodna diskusija o tempu napada,¹ a iznošena su gledanja i nekih stranih autora.² Naročito su prihvatljiva mišljenja koja ističu da on zavisi od velikog broja faktora, njihove uzajamne povezanosti i mogućnosti da se ispolje, da će biti različit u svakoj konkretnoj situaciji i da će zavisiti, pored ostalog, i od toga u kojoj fazi rata se izvodi napadna operacija. Nekim autorima (gledištima), naročito stranim, može se prigovoriti da nisu u dovoljnoj meri analizirali i istakli koliko tempo napada zavisi od sposobnosti i kvaliteta branioca.

Međutim, i u savremenim uslovima tempo napada će u najvećoj meri zavisiti od branioca, njegove organizovanosti, jačine, sastava, NBH-mogućnosti, žilavosti, upornosti, koncepcije odbrane, morala, sposobnosti da blagovremeno otkriva planove napadača itd. Kada je u pitanju uticaj branioca na tempo napada, veliki značaj, pored ostalog, ima i to da li se on brani na svojoj ili tuđoj teritoriji. Branilac je, dakle, taj odlučujući faktor od koga u najvećoj meri zavisi tempo napada. Jer, ako se radi o braniocu koji raspolaže istim raketno-nuklearnim mogućnostima, hemijskim i biološkim sredstvima kao i napadač, ako još brani svoju zemlju, u stanju je ne samo da veoma uspori tempo napadača, već i da osujeti napad, nanoseći mu teške gubitke neposredno pred početak operacije. No, ovo je samo mogućnost branioca u tačno određenim uslovima, što ne znači da u drugim ne može biti veoma uspjelih napadnih operacija sa relativno visokim tempom napada koji, u stvari, zavisi od istih faktora od kojih zavisi i uspeh napada, s tim što se oni za visok tempo postavljaju u oštrijoj formi, jer napad može biti uspešan i sa niskim tempom.

Razmotrimo zato objektivne i subjektivne faktore od kojih zavisi tempo napada u savremenim operacijama.

Prvi i najvažniji faktor jeste branilac, koga možemo definisati i kao opšti odnos snaga u operacijskoj zoni napada.

Zatim dolaze:

odnos u raketnim i nuklearnim sredstvima;

odnos snaga u vazduhu;

obim sadejstva sa vazдушnim desantima (avio i helikopterskim, a u nekim slučajevima i pomorskim);

pokretljivost nosioca napada (tenkova, motorizovane ili nemo-torizovane pešadije);

karakter zemljišta;

godišnje doba i meteorološki uslovi;

sposobnost za brzo savlađivanje KONZ-ova, raščišćavanje prepreka, opravku puteva i savlađivanje vodenih prepreka;

¹ *Vojno delo* br. 3/65, str. 55—110.

² *Vojno delo* br. 3/65, str. 111 i 1/66, str. 104

sposobnost pozadinskih organa za brzo snabdevanje materijalno-tehničkim sredstvima i hranom, evakuaciju i zbrinjavanje ranjenika;

obučenosť i ekspeditivnosť komandi i štabova;
blagovremenosť i efikasnosť sistema izviđanja;
iznenađenje;

prilagođenosť organizacijsko-formacijske strukture jedinica karakteru operacijske zone;

pravilnosť izbora pravaca napada i oblika manevra;
sigurnosť sistema komandovanja (naročito radio-veze i televizijskog sistema);

bezbednosť pozadine napadačevih snaga;
faza rata u kojoj se izvodi napadna operacija.

Pored tih faktora, na tempo napada može uticati i niz slučajnih, nepredviđenih ili stihijnih činjenica i pojava: gubljenje veze, neshvatanje zadatka, pogrešno dejstvo sopstvene avijacije i raketa, skretanje sa pravca dejstva, nagla promena atmosferskih prilika, zamor, malodušnosť, neuroza i druga oboljenja itd.

Svi pomenuti faktori dejstvuju istovremeno na tempo napada i međusobno su zavisni u manjoj ili većoj meri. Uloga pojedinog faktora biće različita od jedne situacije (operacije) do druge, izuzev branioca koji čini ukupnosť kvaliteta i kvantiteta otpora. U svim situacijama on ima istu ulogu koja se samo pojačava ili umanjuje u odnosu na posedovanje ili neposedovanje, odnosno optimalno korišćenje ili nekorišćenje svih ostalih faktora. Tako, na primer, ako su napadač i branilac ravnopravni u broju ljudi i konvencionalnoj tehnici, dok napadač raspolaže ograničenim brojem nuklearnih udara, a branilac ne, prednosť će biti na strani napadača i njome bi trebalo da ostvari visok tempo napada. Iako je nadmoćnosť u nekoliko nuklearnih udara velika prednosť, to još nije apsolutna garancija da će napadač postići i visok tempo napada, Jer, ukoliko podbaci samo sistem izviđanja, može se desiti da udare upotrebi u prazno i da se liši te zaista velike prednosti. Ili, branilac može kompenzirati nedostatak nuklearnih udara angažovanjem snaga u pozadini napadača koje bi mogle uništiti ili oštetiti lansere, čak i bojeve glave i na taj način ga lišiti te prednosti makar i za određeno vreme. Ili, branilac može većtim rasporedom svojih snaga da ne pruži rentabilan nuklearni cilj napadaču.

Iz ovoga se može izvući zaključak da ni jedan od pomenutih faktora pojedinačno (sem branioca i napadača kao sinteze svih faktora) ne može imati odlučujući uticaj na tempo napada ako nije tesno povezan sa ostalim faktorima i njihovim optimalnim korišćenjem.

Ipak, potrebno je da pojedinačno razmotrimo ulogu svakog od njih, kao i kakve su mogućnosťi branioca da parira i oslabi tempo napada.

Odnos snaga. Proceni ovog faktora može se prići različito i upoređivati broj ljudi, oruđa, tenkova, aviona, vozila itd., ili broj četa (bataljona), eskadrila (skvadrona), diviziona, itd. broj pukova

(brigada), a u nekim slučajevima broj divizija, ili, jednostavno, vatrene mogućnosti izražene u tona/minutu, brojni odnos u nuklearnim udarima, odnosno, KT i u aviopoletima. Svejedno je koji će se metod primeniti; važno je da se dođe do objektivnih brojčanih pokazatelja odnosa snaga. Zatim, treba podvrći analizi i kvalitete tih brojeva (moral, obučenosť, kondiciju ljudstva, kvalitet tehnike, stepen organizacije odbrane itd.). Ako je i kvalitet na strani napadača, ili je bar jednak braniocu, sa stanovišta odnosa snaga može se reći da postoje povoljni uslovi za relativno visok tempo napada.

Odnos u raketno-nuklearnim udarima. Masovna upotreba nuklearnog oružja omogućava da se za kratko vreme postignu važni rezultati: efikasno neutralisanje cele dubine neprijateljeve odbrane na pravcu napada, momentalna izmena odnosa snaga, ometanje komandovanja, otežavanje neprijatelju da uspostavi borbeni poredak i otkloni posledice nuklearnog udara, sprečavanje manevra itd. što sve stvara povoljne uslove za postizanje visokog tempa napada. Pri tome na glavnom pravcu više nije potrebno imati tako veliku gustinu žive sile i tehnike kao u prošlosti. Zato većina autora smatra da je prednost u raketno-nuklearnim sredstvima, odnosno nuklearnim udarima, odlučujuća za uspeh operacije i tempo napada.

S obzirom na veliku razornu moć, snažan i kompleksan efekat nuklearnog oružja, teško je osporavati ovakvu tvrdnju. No, primeri koje ću izneti dozvoljavaju da bar uslovimo takvu postavku. Naime, radi se o tome da kad napadač ne poseduje neograničenu (ili bar znatniju) prednost u nuklearnim sredstvima, ona ne mora biti odlučujuća. Ako se radi o prednosti 3—4 nuklearna udara male snage, ili o neznatnoj prednosti u KT (kada i branilac poseduje nuklearno oružje), branilac je u stanju da parira ili kompenzira tu razliku. On upravo i treba da proceni čime je u stanju da to postigne. Ukoliko nije u mogućnosti da parira, moglo bi se reći da postoje uslovi za relativno visok tempo napada. Ali u suprotnom slučaju, ako branilac poseduje nuklearno oružje, a napadač nije u stanju da ga neutrališe, mogli bismo zaključiti da napadač nema uslova za visok tempo napada. Čak je moguće da vešt branilac u takvom slučaju slomi napad pre no što je i počeo. Razume se da je to uslovljeno i ostalim faktorima, naročito blagovremenošću i efikasnošću izviđanja.

Najveću teškoću za napadača predstavljale bi površinske eksplozije (nuklearne barijere). S obzirom na to da su one mač sa dve oštrice i da zahtevaju idealne meteorološke uslove za onog ko ih primenjuje, verovatno će se retko primenjivati. No, napadač mora ipak biti spreman da ih savlađuje. Kontaminirane zone sa visokim intenzitetom radijacije mogu se savlađivati ili posle opadanja intenziteta, čime se znatno slabi tempo napada, ili brzim pokretima jedinica pravcima gde je najmanji intenzitet, čime se rizikuje izvesno ozračenje jedinica. U konkretnim uslovima bira se manje zlo. Slične teškoće branilac može praviti napadaču i upotrebom hemijskih borbenih sredstava.

Odnos snaga u vazduhu. U prošlom ratu je ovaj faktor najviše uticao na tempo napada. Danas se veći značaj daje nuklearnom

i raketnom oružju. No, veliki uticaj još ima i nadmoćnost u vazduhu. Ali, i kod ovog faktora, kao i kod prethodnog, ako ta nadmoćnost nije apsolutna već relativna, povremena, branilac će moći lakše da joj parira (kretanjem noću, ubačenim, partizanskim i teritorijalnim jedinicama, fortifikacijom, maskirnom disciplinom i dr.). No, nadmoćnost u vazduhu ispoljiće se na tempo napada i kod narednog faktora.

Obim sadejstva sa vazдушnim desantima. U savremenim operacijama ovaj faktor posle raketno-nuklearnog, u najvećoj meri može uticati na povećanje tempa napada. Naročito dolazi do izražaja u velikim (armijskim i frontovskim) operacijama, u čijem se sastavu izvode i vazdušnodesantne operacije. Primena ovog faktora zavisi od odnosa snaga u vazduhu i raketno-nuklearnih sredstava, meteoroloških uslova, razvijenosti PDO branioca (PDR), kao i od toga da li se može očekivati borba naoružanog naroda protiv napadačevog vazdušnog desanta ili ne. Jačina vazdušnog desanta može varirati od pešadijske čete do vazdušnodesantne divizije. Taktički desant najčešće će biti jačine bataljona iz pešadijske ili vazdušnodesantne divizije. Dubina spuštanja taktičkog desanta biće 20—60 km sa takvim proračunom da se može spojiti sa snagama s fronta u roku od 5 do 24 časa. Helikopterski desanti mogu se spuštati i bliže, 10—30 km. S njima će napadač prosto preskakati pojedine položaje vertikalnim manevrom. Smatra se da je bolje imati veći broj manjih vazdušnih desanata koji se mogu spuštati na najosetljivija mesta na pravcima dejstva braniočevih rezervi radi posjedanja breša stvorenih nuklearnim udarima, zaprečavanja, organizovanja zaseda, izvođenja diverzija, izviđanja i napada na nuklearna sredstva branioca itd.

Veći vazdušni desanti (operativni) u armijskoj i frontovskoj operaciji spuštaju se na dubine 150—400 km i dublje, radi zauzimanja i držanja velikih i važnih objekata i rejona, sprečavanja ili zadržavanja operativnih rezervi, zauzimanja i držanja prelaza preko vodenih prepreka, uništenja velikih štabova, ometanja mobilizacije itd. Oni se štite raketno-nuklearnim sredstvima i avijacijom, a za spajanje sa njima određuju se oklopne divizije (brigade) koje, podržane nuklearnim udarima i avijacijom, brzo prodiru ka rejonima desanta. Za veću upotrebu vazdušnodesantnih snaga u napadnoj operaciji potrebni su povoljan odnos snaga u vazduhu, dobri meteorološki uslovi i makar ravnopravan odnos u nuklearnim sredstvima. To bi omogućilo povećavanje tempa napada čak i za 2—3 puta.

Pokretljivost jedinica koje su nosioci napada. Na kopnu za sada postoje dva nosioca napada: pešadijske³ i oklopne, a u poslednje vreme i vazdušnodesantne jedinice. U nizu slučajeva dolazi do kombinacija, kada ova tri roda zajedno ili naizmenično nose napad i potpuno realizuju ciljeve operacije. Ostali rodovi i vidovi, iako imaju veoma značajnu ulogu u operaciji, ipak, u krajnjoj liniji, samo pripremaju (stvaraju uslove) ili podržavaju pešadiju i oklopne je-

³ Ovde nismo posebno pominjali mehanizovane jedinice. One se podrazumevaju kod motorizovanih pešadijskih, ili u sastavu oklopnih.

dinice. Po svojoj ulozi oni su potpuno ravnopravni partneri pešadiji i oklopnim jedinicama, ali po svojstvima nisu u stanju zauzeti i održati zauzete položaje. Zato se i tempo napada uvek računa po nosiocima napada, prema njihovoj taktičkoj pokretljivosti i brzini savlađivanja branjenog prostora (zemljišta i otpora branioca).

Nekad se tempo napada merio samo po brzini kretanja pešadije i konjice i zavisio je od opremljenosti i uvežbanosti pešadijske (konjičke) jedinice da se kreće po različitom terenu i u različitim vremenskim uslovima, i od sistema snabdevanja i popune. Komplikovana popuna i snabdevanje u to doba više su usporavali tempo napada nego kretanje i otpor branioca.⁴

Tempo napada će i danas, u krajnjoj liniji, najviše zavisiti od pokretljivosti i naprezanja pešadije i tenkova kao glavnih nosilaca napada. Zato se stalno radi na podizanju pokretljivosti ovih rodova vojske. Savremena pešadija je uglavnom motorizovana (mehanizovana) i dobrim delom već osposobljena za borbu i, uz vozila (oklopnih transportera), sposobna da se kreće i van puteva i po vodi (transporteri-amfibije). Neprekidno se radi na podizanju manevarskih sposobnosti i akcionog radijusa tenkova. No, bez obzira na sve, ovi nosioci napada imaju granice dnevnog naprezanja. Tako, na primer, ako je u jednoj situaciji (fazi-pravcu) nosilac napada pešadija bez motora, a njeno naprezanje uz najveću pokretljivost dozvoljava u proseku maksimum 30 km dnevno (računajući savlađivanje otpora i prepreka, potrebu za ishranom i odmorom, popunu ljudstvom i municijom), taj se maksimum teško može prelaziti čak i pored velike brojne i tehničke nadmoćnosti. Ni prednost napadača u nuklearnim udarima ne može ubrzati tempo ako ih eksploatiše pešadija bez motora.

Isto tako i kad su nosioci napada tenkovi, teško se može prelaziti maksimum od 60 do 100 km dnevno. To je uslovljeno akcionim radijusom tenkova (8—12 radnih časova), brzinom kretanja u borbi (8—12 km/č), zamorom ljudstva (posade), potrebom za potpunom, pregledom tehnike, odmorom i ishranom ljudstva itd. U izvesnim situacijama ova naprezanja se mogu povećati, ali ne mnogo i za duže vreme.

U slučaju kombinovanog dejstva tenkova, motorizovane pešadije i vazdušnih desanata koji bi bili podržani nuklearnim udarima i avijacijom, u najpovoljnijim uslovima moguće je ostvariti dnevni tempo i do 200 km.

Sve su ovo, razume se, samo mogućnosti u najpovoljnijim uslovima za napadača, što ne znači da će mu branilac i druge okolnosti to i pružiti. Jer, brzina vozila i pokretljivost jedinica dozvoljavale su i krajem drugog svetskog rata dnevni tempo i do 200 km. Međutim, maksimum koji je postizan kreće se negde oko 60 km, a minimum oko 5 km. Sve su ovo dnevni proseci (maksimalni i

⁴ Lasijev marš 1760. godine u vreme sedmogodišnjeg rata uzima se za veliki podvig, kada je sa korpusom prevalio put od Svojdnic do Berlina (45 milja) za 10 dana. U najjače marševe toga vremena spadaju oni od pet, najviše šest milja dnevno. (Kauzevic, *O ratu*, str. 266 i 267, VIZ JNA „Vojno delo“, Beograd 1951. god.).

minimalni) za pojedine napadne operacije, dok je prosek za pojedine etape (faze) rata mnogo niži. Tako, Nemci za prvih 100 dana rata na istočnom frontu postižu prosečan tempo 7 km na dan.

Uticaj zemljišta. Iako se usavršavanjem tehnike i pronalaskom novih sredstava (guseničnih borbenih i transportnih vozila, helikoptera i dr.) uticaj zemljišta na tempo napada dosta smanjio, on je još veoma značajan. Tako je brdsko-planinsko zemljište sa oskudnom mrežom puteva velika smetnja za visok tempo napada. U najviše slučajeva on se na takvom zemljištu svodi na mogućnosti kretanja pešadije (bez motora), bez obzira na to što se radi o motorizovanoj jedinici. Dapače, u tim uslovima brdske (alpske) jedinice mogu ostvariti viši tempo napada. Na takvom terenu motorizacija ispoljava sve svoje slabosti, što umanjuje pokretljivost jedinica. Ne možemo a da se ne setimo savezničkih motorizovanih snaga koje su pred Kasinom u Italiji stajale nekoliko meseci, sve dok nisu stigle planinske jedinice.

No, bilo bi pogrešno izvući zaključak da u savremenim uslovima, motorizovane i oklopne jedinice ne mogu uspešno dejstvovati i na brdsko-planinskom zemljištu. Primera za to bilo je i u prošlom ratu. Pojavom helikoptera, ta je mogućnost danas mnogo veća. Za nuklearna i hemijska borbena sredstva, ako ih poseduje i branilac, ne bi se moglo reći da pozitivno utiču na povećavanje tempa napada na ovakvom zemljištu. Jedino ako ih poseduje samo napadač ili ima znatniju prednost nad braniocem, njihov je uticaj na tempo napada veliki. No, takve uslove teško je očekivati.

I pored svega toga može se konstatovati da vešt napadač, uz maksimalno korišćenje svih faktora koji utiču na povećavanje tempa, može ostvariti relativno visok tempo napada i na brdsko-planinskom zemljištu. No, on će uvek biti niži za polovinu od mogućnog tempa na prohodnom zemljištu pod uslovima jednakog otpora branioca.

Uticaj godišnjeg doba i meteoroloških uslova. Neosporna je činjenica da su savremene armije sposobne za dejstvo u svako doba dana i godine i u svim meteorološkim uslovima. To ipak ne znači da u svim uslovima mogu ostvarivati isti efekat. Savremena (infracrvena) tehnika smanjila je razlike između dana i noći, a radarska i raketna — između sunčanog i oblačnog (maglovitog) vremena, ali ipak te razlike nisu potpuno brisane u odnosu na efekte dejstva i mogućnosti visokog tempa napada.

Uređaji sa spektrom infracrvenih (nevidljivih) svetlosnih zraka daju mogućnost onom ko ih ima da osmatra (vidi i po potpunom mraku ali ne i po magli), a da sam ostane nevidljiv za čovekovo oko. Ali sektor vidljivosti je ipak mnogo manji (uži i kraći) nego pri dnevnoj svetlosti. Isto tako efekat televizijskih sistema se noću znatno umanjuje, a ponekad i onemogućuje (ako snimani objekat nije dovoljno osvetljen).⁵

⁵ Radari, istina, otkrivaju ciljeve po mraku, dimu i magli isto kao i po danu, ali na ekranima se vidi i mnoštvo drugih objekata na zemlji, što sliku čini nedovoljno jasnom.

Iako dejstvo raketa ne zavisi od vidljivosti, jer mogu dejstvovati i po magli i kad su niski oblaci, ipak je efekat toga dejstva slabiji. Teško je osmatrati i proveriti efekat dejstva, pa se dejstvuje po unapred planiranom objektu (cilju). Tako, u stvari, može dejstvovati i savremena avijacija, bilo raketama bilo bombama. Uređajima sa infracrvenom tehnikom mogu se fotografisati eksplozija i objekat i noću, ali sve je to mnogo slabije nego danju.

Godišnje doba, pravac i brzina vetra, ako su nepovoljni, predstavljaju još veću smetnju za brz tempo napada, naročito na brdsko-planinskom zemljištu. Dubok sneg, niska temperatura, snežne oluje i lavine nepovoljno utiču na zdravlje i život ljudi, stanje i rad tehnike. To zahteva specijalno obučene (smučarsko-alpske) jedinice i specijalnu tehniku, pa da se opet ne postignu oni rezultati koji se mogu postići ako nema tih uticaja.

Pravac i brzina vetra naročito utiču na upotrebu nuklearnih i hemijskih borbenih sredstava, kao i helikoptera i nekih tipova aviona. Ako su nepovoljni, napadač je prisiljen da čeka, ili da se odrekne njihove upotrebe, što će slabiti tempo napada. Smatram da nije potrebno nabrajati sve pojave i slučajeve nepovoljnog uticaja doba dana i godine i meteoroloških uslova na tempo napada. Oni su mnogobrojni, pa ako se prilikom planiranja napada prenebregnu ili se realno ne sagledaju, to se može teško osvetiti. Razume se da tempo napada danju, pri povoljnoj temperaturi (bez snega) i ostalim uslovima može biti znatno veći. Jer sami ti nepovoljni uslovi, i bez otpora branioca, umanjuju pokretljivost jedinica i preciznost oruđa za polovinu.

Sposobnost za brzo savlađivanje KONZ-ova, raščišćavanje i savlađivanje prepreka i opravku puteva. Ako želi postići viši tempo napada od onoga u prošlom ratu, savremena armija mora biti sposobna da brzo savlađuje KONZ-ove i rejone nuklearnih udara, prostorije zatrovane hemijskim sredstvima, vodene prepreke, da raščišćava minske i druge prepreke i brzo opravlja puteve. Objektivno gledajući, savremene armije su za to u najvećem broju i sposobne, jer su opremljene modernom tehnikom. Ovde se više postavlja pitanje koliko su jedinice obučene i uvežbane za to. Ali, i tamo gde je postignuta najveća obučenost i uvežbanost jedinica, opet se preko ovakvih „prepreka” ne može prelaziti bez usporavanja, zastoja i izvesnih posledica zbog ozračivanja jedinica. Unatoč najvećoj sposobnosti, taj će faktor negativno delovati na tempo napada, jer su i sredstva zaprečavanja (rušenja) mnogo razvijenija i efikasnija. U kolikoj meri će ovaj faktor usporavati tempo, zavisiće od uslova u konkretnom slučaju. Jedno je jasno — napadač nikada neće ostati bespomoćan pred preprekama i očajavati, već će ih savlađivati.

Uticaj snabdevanja. Ono je oduvek snažno uticalo na efekat i tempo dejstva armija. U savremenim uslovima taj uticaj je mnogo veći. Jer, od nekada malobrojnih vojski, danas imamo mnogomilionske armije, od dve do tri vrste opreme, oružja i tehnike, sada

imamo stotine vrsta samo u jednoj jedinici. Snabdevanje tehnike zahteva dvadeset puta veće kapacitete transporta nego snabdevanje ljudi, a bez redovne popune i održavanja, tehnika je mrtvo gvožđe. Nemci su u poslednjem ratu utrošili oko 320 miliona samo artiljerijskih i minobacačkih granata i mina; Amerikanci 250, a Englezi 200 miliona. Samo u berlinskoj operaciji Sovjetska armija je utrošila 26,240.000 kg municije. A gde je gorivo za desetine hiljada aviona i stotine hiljada vozila? U Sovjetskoj armiji trebalo je u prošlom ratu godišnje zameniti (zbog oštećenja i dotrajalosti) 60.000—80.000 art. oruđa i minobacača.

U savremenim uslovima, potrebe u snabdevanju (doturu, popuni), naročito materijalno-tehničkih sredstava, porasle su za 5—6 puta u odnosu na drugi svetski rat. Istina, srazmerno je porastao i kapacitet transporta, ali ne i broj puteva. To se može donekle nadoknaditi vazдушnim i pomorskim (rečnim) transportom. Pozadina bi još nekako i izašla na kraj sa kapacitetima transporta i puteva, ali se kao i borbene jedinice sukobila sa novim faktorom — nuklearnim, hemijskim i biološkim oružjem, čime se povećala mogućnost rušenja, zaprečavanja i požara, zatim dejstvima iz vazduha, napadima vazдушnodesantnih, ubačenih i drugih jedinica. Sve je to mnogo više pogodilo pozadinu nego borbene jedinice, iako i ona ima svoja sredstva odbrane. Jer, ona treba da, pored sopstvenih, popuni i mnogobrojne gubitke i utrošak borbenih jedinica. Sve to treba da se izvrši u određenom i relativno vrlo kratkom vremenu.

Da bi se i u takvim uslovima obezbedio visok tempo napada, praksa je da se jedinice pred početak operacije snabdeju svim potrebama i tako osamostale za izvršavanje zadataka. Međutim, to zavisi od dubine (razmere) operacije, veličine normi i mogućnosti transporta jedinica. Zbog toga je uobičajeno da se dnevni utrošci svakodneвно dopunjavaju. A težina dnevnih potreba samo jednog bataljona iznosi oko 50 t.

Pred pozadinom, pored popune, stoji ništa manji problem evakuacije, naročito teškoće oko zbrinjavanja ranjenika. U eventualnom termonuklearnom ratu to bi bio veoma delikatan problem.

Organizacija pozadinskih jedinica i ustanova je i postavljena tako da to može realizovati, ukoliko ne bude vanrednih (masovnih) gubitaka, preko predviđenih (iskustvenih) preseka i normi. No, pozadinske jedinice i ustanove napadača moraju s time računati i biti spremne i za takve slučajeve. One se moraju koristiti svim načinima popune (dotura), evakuacije, odnosno transporta od najsavremenijih do najprimitivnijih, od aviona i podmornice do transporta na konjima i ljudima. Uglavnom, ne sme dozvoliti da započeti napad zaostane zbog neredovnog snabdevanja municijom, gorivom, oruđima i hranom.

Ako se za svaku napadnu operaciju stvaralački prilazi proceni sposobnosti i mogućnosti pozadine, doći će se i do konkretnog zaključka kakav tempo napada ta pozadina može obezbediti. A ako se iskoriste sve mogućnosti, ona će i pored svih teškoća obezbediti visok tempo napada. Razume se da će biti i situacija kada se to neće ostvariti.

Obučenost i ekspeditivnost komandi i štabova. Obučenost i fizička kondicija starešina i vojnika, kao i jedinica, predstavljaju jedan od osnovnih faktora za visok tempo napada. Brzina i preciznost u radu štabova i komandanata treba da obezbede blagovremen početak i dobro organizovan napad u kome je sve usklađeno i predviđeno do detalja, u kome su predviđene i alternative za slučajeve koji se nisu mogli unapred predvideti. Naročitu važnost imaju dobro organizovano sadejstvo, neprekidnost u komandovanju i napadu, kao i neprekidno i efikasno izviđanje, brzo sređivanje svih tih podataka i njihovo blagovremeno korišćenje. Sporost u radu može dovesti do otkrivanja napada i njegovog slamanja pre no što je i počeo. Da bi se postigle neophodna brzina i ekspeditivnost u radu, savremeni štabovi moraju biti mali i opremljeni elektronskim i drugim tehničkim sredstvima za prikupljanje i obradu mnogobrojnih podataka, za prijem izveštaja i prenošenje naređenja. Razume se da mora biti zastupljena i potpuna tajnost određenih podataka i naređenja.

Da bi se postigli svi uslovi koje postavljaju savremeni zahtevi (brzina, blagovremenost, potpunost, preciznost, tajnost i neprekidnost) u naređivanju i rukovođenju, potrebno je izvršiti pravu revoluciju u radu štabova i komandi u odnosu na tradicije i navike. Najpre, iz vojnog rečnika i borbenih dokumenata treba izbaciti svaku suvišnu reč. Kada smo analizirali jedan organizacijski (pripremni) proces napadne operacije, ispostavilo se da je izgovoreno i napisano preko 50% reči koje su bile potpuno suvišne, a da su izostale, zadaci bi bili jasniji i pregledniji.

Pored toga, štabovi moraju biti pokretljivi i elastični. Moraju biti podesni za brzu podelu na 2—3 grupe (dela), od kojih je svaka sposobna za rukovođenje operacijom u svakom momentu.

Razume se da se sve može postići stalnim uvežbavanjem u miru i stalnim uvođenjem savršenijih tehničkih sredstava u radu štabova (mašina za umnožavanje karata i šema, automatskih pisanih mašina, stenografskih mašina, televizijskih sistema i dr.).

Sigurnost sistema komandovanja postiže se pravilnim rasporedom komande u 2—3 dela koji je svaki sposoban da samostalno komanduje. Rastojanje između njih treba da spreči mogućnost jednovremenog nuklearnog udara po celoj komandi. Svaki deo treba da je dobro fortifikacijski uređen i otporan na vazdušne i nuklearne udare i na dejstvo artiljerije i avijacije. Međutim, i pokretljivošću komande postiže se visok stepen zaštite. Sistem veza treba da obezbedi višekanalnu i sigurnu (neprekidnu) vezu svakog dela komande sa potčinjenim i podržavajućim jedinicama, susedima i pretpostavljenim. Naročitu važnost imaju radio-veze i televizijski sistem izviđanja i osmatranja. Pomoću njega izviđa se i osmatra raspored branioca, naročito važnijih objekata, a isto tako i efekat dejstva sopstvene vatre, naročito nuklearnih udara.

Siguran sistem komandovanja obezbeđuje i sadejstvo rodova i vidova u operaciji, od čega u velikoj meri zavisi tempo napada. Jer, iako jedinice prelaskom u napad dobijaju jasne zadatke za

ceo tok operacije, ipak se gotovo uvek pojavi potreba za naknadnim, dopunskim zadacima i eventualnim izmenama. Naročito je važna stalna i sigurna veza radi podrške jedinica nuklearnim udarima.

Osim toga ne sme se zapostaviti ni sigurnost neprekidne veze unutar nižih jedinica. Danas je to veoma važno, s obzirom na rastresite rasporede. Poželjno je da su čak i pojedinci (vojnici) međusobno povezani džepnim radio-telefonom da bi mogli uspešno jedan drugog upozoriti na opasnost, podržavati vatrom, preneti naređenje ili obaveštenje i dr. Time se umnogome povećava efikasnost pojedinaca, grupa boraca, pa, naravno, i jedinica u celini, a sve to povećava i tempo napada.

Blagovremenost i efikasnost sistema izviđanja. Podaci o braniocu oduvek su predstavljali neophodan uslov za uspeh u napadu i postizanje visokog tempa. S obzirom na razvijenost tehničkih sredstava za izviđanje, kao i da napadač uvek ima inicijativu i izvesnu nadmoćnost u snagama i sredstvima na pravcima napada, ispada da je on uvek u stanju da prikupi potrebne podatke o rasporedu i jačini branioca. Osim „tehničkog“ izviđanja (radarima, fotografisanjem iz vazduha, radio-goniometrisanjem, televizijskim snimanjima i dr.) koristeće se i klasičnim formama i metodama (agenturnim izviđanjem, prislušivanjem telefonskog i radio-saobraćaja, ubacivanjem izviđačkih grupa, nasilnim izviđanjem sa fronta i dr.). No, i pored svega, ako izviđanje nije blagovremeno, ako nije sinhronizovano i usklađeno sa osnovnom idejom i ciljem operacije, opet se mogu desiti krupni promašaji.

Osim toga, efikasnost izviđanja nikad ne zavisi samo od napadača. Branilac može u dobroj meri da osujeti i spreči izviđanje napadača, a isto tako i da ga dezinformiše. On je u stanju da raznim sredstvima taktičkog i operativnog maskiranja dovede napadača u zabludu o stvarnom rasporedu i jačini svojih snaga. Zar o tome nemamo mnogo primera u istoriji ratova, kao i današnjeg rata u Vijetnamu? I napadač se može koristiti istim sredstvima operativnog maskiranja da bi sakrio pripreme napada i tako postigao iznenađenje. Dakle, i jedna i druga strana će biti neprekidno aktivne svim sredstvima izviđanja (otkrivanja).

Postavlja se pitanje — ko će biti brži i efikasniji u izviđanju, u iskorišćavanju podataka izviđanja? Ako to bude napadač, imaće i sa aspekta ovog faktora uslove za visok tempo napada. Ali, ako bi blagovremenost i efikasnost izviđanja išle u prilog braniocu, razume se da bi to, s obzirom na mogućnost nuklearnih i hemijskih udara, kao i drugih mera, jako usporilo tempo napada napadača. Zato je u savremenim uslovima blagovremeno i efikasno izviđanje za napadača pitanje ne samo tempa napada, već kod tehnički ravnopravnog branioca i uspeha ili poraza. Jer, ako napadač utroši svoje nuklearne udare u prazno, a branilac — makar bio i inferiorniji — postigne efikasne udare, uspeh napada je u pitanju. Stoga se napadaču nameće neophodan zahtev da, pored otkrivanja, stalno prati i proverava nuklearne ciljeve. To, se pored ostalog, danas može vršiti i televizijskim sistemima, a neki najvažniji objekti biće praćeni i proveravani snimanjem preko satelita i vasijskih stanica.

Naravno da se to, u nedostatku ovih, može vršiti i klasičnim sredstvima ili njihovom kombinacijom, što će biti još najčešći slučaj, jer i televizijski sistemi imaju nedostataka. Ne mogu da osmatraju maskirane i neosvetljene ciljeve, a i nemoguće je čitavu zonu napada držati uvek pod okom televizijskih kamera. To najbolje potvrđuje i rat u Vijetnamu, gde Vijetnamci postižu iznenađenja i pored obimnih snimanja i osmatranja iz vazduha koje vrše Amerikanci.

Uticao iznenađenja. Ovaj faktor je tesno povezan sa prethodnim. Efikasnije izviđanje napadača od branioca omogućava mu da postigne iznenađenje. Iz prethodnih razmatranja videli smo šta znači iznenađenje kod prisustva nuklearnog i hemijskog oružja. U nekim slučajevima ono može biti presudno za uspeh ili neuspeh pojedine operacije.

Osim iznenađenja koja dolaze kao posledica propuštenih ili neefikasnih, planskih mera, napadača mogli iznenaditi i braniočeve mere, kao i stihija i druge nepredviđene pojave. To su: nagla promena vremena u zoni operacije (nagla promena pravca vetra, vidljivosti, i dr.) i razne pojave u ljudskoj psihi (malodušnost, strah, trenutna nepreciznost u gađanju ili nesposobnost razumnog odlučivanja, i dr.). Iznenađenja ove vrste, kao i ona prva, mogu ostaviti teške posledice u uslovima upotrebe NBH-sredstva, a nešto blaže ako se ne upotrebe.

Prilagođenost organizacijsko-formacijske strukture jedinica. U koliko meri ovaj faktor može da utiče na tempo napada već je bilo govora u navedenom primeru dejstva saveznika u Italiji 1943. godine. Može se navesti još mnogo primera iz drugog svetskog rata, sa korejskog i vijetnamskog ratišta koji to potvrđuju. Zajedničko za sve njih je što ubedljivo govore da, ako se želi visok tempo napada, ne sme se, pored ostalih, zanemariti ni ovaj faktor. Videli smo da formacije prezasićene tehnikom, na brdsko-planinskom i teško prohodnom zemljištu dolaze u situaciju da u nekim slučajevima tehnika otežava pokret, da ustupa pred ljudskim faktorom. Samo formacija prilagođena za takve uslove može postići najviši tempo napada, polazeći od mogućnog naprezanja pešadije. I obratno, kada bi na prohodnom zemljištu napadala nedovoljno motorizovana (mehani-zovana) jedinica, mogućnosti koje pruža takvo zemljište za visok tempo ne bi bile iskorišćene.

Pravilan izbor pravca napada i oblika manevra. Premda neki autori smatraju da je izbor pravca i oblika manevra izgubio od značaja, da nuklearni udari mogu da zamene dosadašnje manevre (obuhvat i obilazak), oni su samo delimično u pravu. Jer, ako bi samo napadač raspolagao nuklearnim udarima, on bi zaista mogao ići najkraćim i prirodno najpovoljnijim pravcem, naročito na prohodnom zemljištu. Ali, kada obe strane raspolazu nuklearnim oružjem i dejstvuju na brdsko-planinskom zemljištu, izbor pravca i oblika manevra ne samo što nije izgubio od značaja već je dobio.

Branilac je u stanju da na pravcima povoljnim za napadača površinskim eksplozijama stvori nuklearne barijere, kako ih duže vreme ne bi mogle koristiti glavne snage, već samo delovi, čime bi se napadač izložio počesnim protuudarima branioca. Stoga će napadač, bez obzira na to što mu nuklearno oružje dozvoljava da slama otpor branioca u zoni glavnog pravca napada, morati da upućuje svoje kopnene snage na više pravaca, a najmanje na dva, imajući za svakog od njih i po jednu alternativu ako bi došlo do ozbiljnijih rušenja ili jače radijacije na njima. Iz istih razloga moraće se i dalje pribegavati obuhvatnim i obilaznim manevrima, bilo da se obilaze braniočevi ili sopstveni rejonu nuklearnih udara. Sve to još više komplikuje izbor pravca napada i oblika manevra koji moraju biti usklađeni ne samo sa obostranim mogućnostima nuklearnog oružja, već i sa organizacijskom strukturom osnovnog nosioca napada (da li je pešadija motorizovana ili nije, da li oklopne jedinice sadejstvuju sa vazдушnim desantima ili ne itd.). Samo realno sagledavanje ovog faktora i potpun sklad sa svim ostalim faktorima mogu obezbediti visok tempo napada.

Bezbednost pozadine. Za tempo napada posebno nas interesuje bezbednost pozadinske zone korpusa i armije u napadnoj operaciji. Zato se ograničavamo na ovaj uži pojam bezbednosti pozadine. Branilac će preduzimati razne mere da napadačevu pozadinu drži stalno pod udarima i napadima. Biće to avio i raketni udari, napadi izviđačkih, diverzantskih i ubačenih jedinica, a nekada i napadi vazdušnodesantnih jedinica na važne objekte (raketne rampe, velika skladišta goriva i municije, KM i dr.). Osim toga, branilac koji se brani na svojoj teritoriji, može imati i jače snage (partizanske, teritorijalne i dr.) u pozadini napadača koje će neprekidno napadati, rušiti i zaprečavati. Intenzitet dejstva tih snaga može biti tako veliki da će napadač morati da odvoji četvrtinu do trećine operativnih snaga za obezbeđivanje pozadine. Pa ni tada neće biti siguran da je sve obezbeđeno, naročito pokreti pozadinskih kolona. Neosporno je da bi to imalo veći ili manji uticaj na tempo napada. Kada se radi o braniocu velikih tehničkih mogućnosti koji ima uslove i za dejstva većeg intenziteta u pozadini napadača, on je u stanju ne samo da znatnije uspori tempo napada, već će često biti u mogućnosti i da slomi napad u samom početku. Svakako da će i napadač preduzimati razne mere da to spreči.

Uticaj faze rata u kojoj se operacija izvodi. Ovu okolnost razmatramo ovde zbog toga što je tempo napada u svim ratovima ovog veka bio najviši u prvoj i završnoj fazi rata. Ovo zbog toga što su na njega u prvoj fazi mnogo uticali iznenađenje, inicijativa i nadmoćnost napadača (agresora). No, to ne znači da tako mora da bude i ubuduće. Zapravo, to će zavisiti od toga da li je napadač uspeo i u kojoj je meri postigao iznenađenje. U savremenim uslovima, s obzirom na razvijene sisteme za otkrivanje napada, to je teže postići. No, ipak moramo pretpostaviti da napadačeve rakete i avioni mogu poleteti nekoliko minuta ranije od braniočevih.

Kada prestanu delovati uticaji početnog perioda rata, operacije se razvijaju „umerenije”. Tempo napada, kao i inicijativa, varira od jedne strane do druge, da bi se u završnoj fazi rata opet povećao na onoj strani koja je uspešnije prebrodila sva ratna razaranja, koja je i pored svih teškoća bolje organizovala proizvodnju ratne tehnike i sredstava neophodnih za život i obezbedila ostale uslove za pobedu.

Svrha je ovog članka da celovitije ukaže na tempo napada, a podvuče koliko mnogo ima toga što na njega utiče i da je pogrešno u određivanju tempa uzimati samo iskustvene norme ili ga određivati jednostrano. Jer, i u savremenim uslovima, tempo napada će u mnogim situacijama biti daleko ispod maksimalno postignutog u drugom svetskom ratu. Primer za to su i operacije Amerikanaca u Vijetnamu, gde je tempo mnogo niži (prema nekim podacima samo 6—10 km na dan) od onog koji su imali u zapadnoj Evropi 1944. i 1945. godine. Ovim se ne želi reći da bi u eventualnom raketno-nuklearnom ratu bio niži od onog u prošlom. To bi bilo suprotno opštoj evoluciji brzina i tehničkog progressa uopšte. Svakako da postoje uslovi da tempo napada možda u većini operacija bude i veoma visok, ali treba naglasiti da ima i mišljenja da ni na glavnim ratištima ne bi bilo operacija sa visokim tempom zbog žilavijeg otpora branioca, masovnih gubitaka, kao i velikih razaranja, zaprečavanja, visokog intenziteta radijacije i dejstva hemijskih borbenih sredstava. Ni ovakva mišljenja ne mogu se potpuno negirati.

Zato smatram da je najpravilniji zaključak — u čemu se slažem i sa ostalim autorima — da će tempo napada zavisiti od velikog broja faktora (dodao bih: i mera i pojava nepredvidivih, stihijnih), njihove uzajamne povezanosti, da će biti različit u svakoj konkretnoj situaciji i da će se kretati od 5 do 200 km na dan. Međutim, glavni faktor koji utiče na tempo napada biće uvek branilac, njegova koncepcija odbrane, organizovanost, žilavost, NBH-mogućnosti, sposobnost da blagovremeno otkriva planove napadača i dr.

General-potpukovnik
Dušan PEKIĆ